

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 11 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизиллович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Лутфиллаев Ҳамидилло Муродиллаевич</i> “ЖАВОҲИР АТ-ТАФСИР ЛИ ТУҲФАТ АЛ-АМИР” АСАРИНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ ҲАҚИДА	12-17
<i>Эгамбергенов Ҳайтбой Ҳамидулло ўғли</i> ТОШ ДАВРИ АҲОЛИ МИГРАЦИЯЛАРИ (ЎРТА ОСИЁНИНГ ЖАНУБИЙ, ЖАНУБИЙ-ҒАРБИЙ ВА ҚУЙИ АМУДАРЁ ҲУДУДЛАРИ МИҚЁСИДА)	18-25
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> ҚО'ҚОН ХОНЛАРИ СУЛОЛАСИНИНГ ГЕНЕОЛОГИК ТАҲЛИЛИ	26-31
<i>Mamatqulov Bekzod</i> О'ЗБЕКИСТОНДА XX-АСРНИНГ 20-40-ЙИЛЛАРИДА СANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHI VA KADRLAR TARKIBINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI	32-38
<i>Asadova Ra'no Baymanovna</i> О'ЗБЕК- HIND MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHGA KO'TARILISHI: HAMKORLIK ISTIQBOLLARI	39-42
<i>Saidova Raxima</i> О'ЗБЕКИСТОН ВА ИТАЛИЯ MUNOSABATLARINING ME'YORIY-HUQUQIY MANBALARI	43-48
<i>Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich, Ergasheva Ra'no Muzaffarbek qizi</i> AFROSIYOB ARXEOLIGIK YODGORLIGINING O'RGANILISH TARIXI	49-55
<i>Iriskulov Bekzod Jaxongirovich</i> TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI BYUDJETINING SARFLANISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR	56-60
<i>Mirsoatova Sayyora Turg'unovna</i> QOYATOSH SURATLARIDA IBTIDOIY DAVR IQTISODIY HAYOTINING AKS ETISHI	61-66
<i>Лухмонов Шахзод Сайфиддин ўғли</i> ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНОЙ ЭМИССИИ В 1918-1920 ГОДАХ НА СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЖИЗНЬ НАРОДОВ ТАССР	67-71
<i>Axmedov Bekzod</i> SOVET HOKIMIYATI TOMONIDAN O'ZBEKISTONDA QORAKO'LCHILIKNI RIVOJLANTIRISH TADBIRLARI.....	72-75
<i>Mamatov Jasurbek Qodirqul o'g'li</i> NAMANGAN VILOYATI ZIYORATGOHLARINING AHOLINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'RNI (UYCHI TUMANI DEVONA BUVA ZIYORATGOHI MISOLIDA)	76-80
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VILOYATI SANOATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINING ASOSIY YO'NALISHLARI	81-88

Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич

ТОШКЕНТ ВОҲАСИ ПАЛЕОМЕТАЛЛ ДАВРИ ЖАМИЯТИ ТАРАҚҚИЁТИДА ТАБИИЙ
РЕСУРСЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 89-93

Akrorov Botir Bakhodirovich

ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ БАЗА СОТРУДНИЧЕСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ИРАНА
В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ 94-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Tursunov Bekmuxammad Omonovich

IQTISODIYOTDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI
RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH MEKANIZMI TAKOMILLASHTIRISH 100-108

Muxitdinova Kamola Alisherovna

«OLMALIQ KON-METALLURGIYA KOMBINATI» AJDA ISHLAB CHIQARILADIGAN
MAHSULOTLARNING SANOAT KORXONALARIDA QO'LLANISHI 109-115

Madraximov Qaxramon Egamberganovich

INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY BARQARORLIKKA
ERISHISH YO'LLARI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA..... 116-125

Кетманов Авазбек Маликович

КИЧИК БИЗНЕС МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИ САМАРАДОРЛИГИ ОМИЛЛАРИ ВА УЛАРНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 126-134

Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich

KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASHISHNING OMILLARI..... 135-142

Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon ogli

MARKET MECHANISMS, METHODS OF PRICE FORMATION IN THE SYSTEM OF MARKETING
OF GOODS AND SERVICES 143-152

Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi

MINTAQA TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETING TIZIMINI
TASNIFI 153-160

Sharipov Komil

MINTAQAVIY KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISHDAGI KICHIK BIZNESNING ROLI 161-170

Rajabov Navruzbek Azimjonovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANISHI VA KAMBAG'ALLIKNI
QISQARTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 171-179

Mirzaeva Shirin Nodirovna

SUPPORT AND DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN
UZBEKISTAN..... 180-187

Pardayev Rasulbek Islomovich

TURIZM XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING USULLARI VA ULARNING
TAHLILI 188-196

Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH
XUSUSIYATLARI 197-202

<i>Рахимов Бахромжон Ибрахимович</i> ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ	203-209
<i>Zakirova Gulnora Mirzalievna, Madaminov Abdulaziz Anvarjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT VA IMPORT SALOHİYATI (NAMANGAN VILOYATI TAHLILIDA).....	210-216
<i>Hasanov Ilkhom Isakovich</i> IMPROVING THE FINANCING MECHANISM OF THE SCIENTIFIC SUPPLY SYSTEM IN THE AGRICULTURE OF UZBEKISTAN.....	217-221
<i>Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna</i> CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA XIZMATLAR KO'RSATISHNING XUSUSIYATLARI	222-227
<i>Maxmudov Jasurbek Ergashevich</i> INNOVATION IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY JIHATDAN QO'LLAB-QUVVATLASH TAHLILI	228-233
<i>Ravshanov Nodirjon Begalievich</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING AHAMIYATI	234-243
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich</i> SHIHOIDDIN SUHRAVARDIY FALSAFIY QARASHLARIGA IJTIMOYIY-SIYOSIY VAZIYATLARNING TA'SIRI	244-248
<i>Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich</i> XORAZM JADIDLARI MA'NAVIY MEROSINING YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLARINI VATANPARVARLIK VA BAG'RIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI.....	249-254
<i>Saburov Jaloliddin</i> XVIII-ASR OXIRI VA XIX-ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA ILM-FAN VA MADANIY HAYOT RIVOJI	255-260
<i>Jabborov Ikromjon Jumaniyozovich</i> NAJMIDDIN KUBRO TA'LIMOTIDA "KOMIL INSON " TARBIYASI VA UNING AXLOQIY VA MA'NAVIY YUKSALISHGA OID G'OYALARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	261-265
<i>Saidkulov Nuriddin Akramkulovich</i> FORMATION OF PERSPECTIVES REGARDING SOCIETY'S STABILITY	266-271
<i>Adilov Zafar Yunusovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAHSHARIY QARASHLARIDA SUV VA SHIFOBAXSH MEVALAR MASALASI	272-277
<i>Yuldashev Farrux Abdurakhmanovich</i> ON THE QUESTION OF THE UNIQUE ROLE OF THE PRINCIPLES OF HUMANITY AND PATRIOTISM IN THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF THE FUTURE OF THE YOUNG GENERATION	278-282
<i>Ganiyev Baxodirjon Sodiqjonovich</i> TADBIRKORLIK MADANIYATINING SENSUALISTIK VA AKSILOGIK XUSUSIYATLARINING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI	283-287

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Baxronova Dilrabo*

PROTOTURKIYLARNING AMERIKA QIT'ASIGA KO'CHISHI: LEKSIK PARALLELLIZM VA ETIMOLOGIK-SEMANTIK TADQIQ 288-295

Daliyeva Madina

DETERMINANTS OF COGNITIVE MODELING OF POLYSEMY OF LINGUISTIC TERMS IN ENGLISH, UZBEK, AND RUSSIAN LANGUAGES 296-300

Paluanova Khalifa

STRATEGIES FOR ENHANCING PRAGMATIC COMPETENCE IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION (SLA) THROUGH EFFECTIVE APPROACHES 301-306

Равшанов Махмуд

СЕМАНТИКА ГЛАГОЛОВ В «ДИВАНИ ЛУГАТ-ИТ ТУРК» МАХМУДА КАШГАРСКОГО 307-311

Bekbergenova Gulaim Aijarıkovna

SEMANTIC CLASSIFICATION OF ENGLISH AND KARAKALPAK ANTHROPOCENTRIC PROVERBS 312-318

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li

MURAKKAB USLUBDAGI ASARLAR XUSUSIYATLARI VA UNDA FORMALIZM YONDASHUVI 319-322

Gulamova Dilobar Imamkulovna

ADABIYOT DARSLIKLARDA EVFEMIZMLARNING QO'LLANILISHI VA TAHLILI 323-326

Xolmuxamedov Baxtiyor

TERS LUG'ATLARNING ASOSIY XUSUSIYATI VA ULARNI TUZISH METODIKASI 327-334

Chorieva Iroda Kurbonboevna

KASALLIK NOMLARI VA BELGILARI KELTIRILGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 335-339

Ganiyeva Orzigul Xayriddinovna

XX ASR AMERIKA REALISTIK QISSACHILIGIDA POETIK KONSTRUKSIYA: SHAKL VA MAZMUN MASALASI 340-345

Расулова Камола

ПОНЯТИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ. ВИДЫ АВТОРСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ 346-353

Омонов Турғунбой

“СУҒУРТА” ТЕРМИНИНИНГ ЛИНГВИСТИК ТАЪРИФИ 354-358

Хакбердиева Сайёра Фармоновна

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ ФРЕЙМА «МАТЬ» И «ОТЕЦ» В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ 359-364

Xolmirzayev Baxtiyor Mirzamahmudovich

IJTIMOIY-SIYOSIY ASAR TARJIMASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 365-370

Gubaydullin Artur Faridovich

CHALLENGES OF TRANSLATION IN TERRY PRATCHETT'S "GOOD OMENS" 371-376

Abdullaeva Sevara Makhsudaliyevna

EMOTIVE INTENSIFIERS OF ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES 377-381

Baymuradova Gulbaxar Chari Qizi

SURXONDARYO VILOYATI FITOTOPONIMLARINING STRUKTURGRAMMATIK

TAHLILI 382-385

Yuldasheva Nigora Baxodirovna

INGLIZ VA O'ZBEK PAREMIYALARINI O'RGANISHNING AKSIOLOGIK JIHATLARI 386-390

Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi

ABDUVALI QUTBIDDIN SHE'RIYATIDA POETIK OBRAZLAR TAHLILI 391-396

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Рузметов Хайрулла

ФУҚАРОЛАРНИНГ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИ МАНСАБДОР ШАХСЛАРИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ 397-402

Ачилова Лилия Илхомовна

ТУРИСТИК ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ УНИФИКАЦИЯСИ ЧЕГАРАЛАРИ
РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА 403-410

Abdubannayev Umidjon

AXBOROTGA BO'LGAN INSON HUQUQLARINI TA'MINLASHNING
RIVOJLANISH BOSQICHLARI 411-421

Халиқулов Комолиддин Носирович

ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА
ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 422-427

Тўраев Жавоҳир Усмон ўғли

ХОДИМЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ БЎЙИЧА ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА
ТЕКШИРУВИ ТУШУНЧАСИГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 428-433

Элмурзаев Билолиддин Нурмон ўғли

ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ТЕРГОВЧИНИНГ ПРОЦЕССУАЛ
МУСТАҚИЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ 434-439

Djumaniyazova Dilfuza Kamalovna, Shayakubov Shomansur Shakabilovich

IJTIMOIIY HAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLARGA
QARSHI KURASHISH BO'YICHA HORIIY TAJRIBA 440-446

Алиев Асилбек Кадирович

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ (СОЦИАЛЬНЫЕ) ПРЕДПОСЫЛКИ И КОРНИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ
АЗАРТНЫХ ИГР СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ 447-451

Нодирахон Абдурахманова

РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНТЕХА И КРИПТОВАЛЮТ: ОСНОВНЫЕ ВЫЗОВЫ И ПРАВОВЫЕ
АСПЕКТЫ 452-462

Ғайбуллаев Сохибжон Ғайбуллаевич

РЕПО БИТИМЛАР – ТАЪМИНЛОВЧИ БИТИМ СИФАТИДА УМУМИЙ ТАВСИФ 463-469

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Xusanova Mohira

OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI BAHOLASH SHAKLINI
TAKOMILLASHTIRISH 470-479

<i>Берикбаев Алишер Аликулович</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ	480-483
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TALABALARNING TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARIDA IJODIY QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	484-489
<i>Yakubova Nafisa Odilyanovna</i> CHIZMACHILIK DARSLARIDA TALABALARNI IJODIY-KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISH	490-494
<i>Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li</i> TURIZM SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASHDA AMALIYOT VA NAZARIYANING PEDAGOGIK UYG'UNLIGI	495-500
<i>Suvankulov Umid Ilxom o'g'li</i> MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGLARNING DISKURSIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	501-505
<i>Ibragimov A'lamjon Amrilloevich</i> O'QITUVCHILARNI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHGA KOGNITIVFUNKSIONAL YONDASHUV	506-518
<i>Jo'rayeva Feruza Baxtiyor qizi, Mavlonov Shaxzod Shahobiddin o'g'li</i> TA'LIMDA KOMMUNIKATIV INNOVATSION VOSITALAR VA ULARNING IMKONIYATLARI	519-524
<i>Siddiqova Shahnoza Ahmedovna</i> SCIENCE XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARINING O'ZBEKISTONDA BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINING TABIIY FANLAR SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	525-529
<i>Xoliqov Nasriddin Abdikarimovich</i> MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING SHARTI SIFATIDA TA'LIM, FAN VA BIZNESNING O'ZARO ALOQALARI MAZMUNI	530-534
<i>Javliyeva Shahnoza Bahodirovna</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 535-539	535-539
<i>Jumaboev Nabi Pardaboevich</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 540-545	540-545
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> THE IMPORTANCE OF FINE ARTS IN SHAPING STUDENTS' PERCEPTION AND CREATIVITY	546-550
<i>Khojamqulov Rasulbek Kurban ugli</i> THE NEED TO DEVELOP COMPETENCY OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	551-555
<i>Latipova Gavhar Shavkat kizi</i> TARIX YO'NALISHI TINGLOVCHILARI UCHUN KREATIV SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	556-564
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> ATROF- MUXITNING YUKORI XARORATIDA MUSHAK FAOLIYATI	565-568

Received: 31 October 2024
Accepted: 5 November 2024
Published: 15 November 2024

Article / Original Paper

FRONTIERS OF THE UNIFICATION OF LEGAL REGULATION OF CIVIL-LAW RELATIONS IN THE PROVISION OF TOURIST SERVICES IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

Achilova Liliya Ilhomovna,

Associate Professor of the Department of Business Law of Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. The article analyzes the frontiers of unification of legal regulation of civil-law relations in the provision of tourism services in the context of digitalization. The main problems and challenges faced by legislation due to the development of digital technologies are examined, as well as opportunities for harmonizing legal norms at the international level. Special attention is given to consumer rights and the obligations of service providers in the digital environment. Possible ways of improving legal regulation in light of digitalization trends are proposed.

Keywords: Unification, legal regulation, civil-law relations, tourism services, digitalization, consumer rights, digital environment.

ТУРИСТИК ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛИК-ХУҚУҚИЙ МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ УНИФИКАЦИЯСИ ЧЕГАРАЛАРИ РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА

Ачилова Лилия Илхомовна,

Тошкент давла юридик университети, “Бизнес ҳуқуқи” кафедраси доценти, (PhD)

Аннотация. Мақолада рақамлаштириш шароитида туристик хизматлар кўрсатиш бўйича фуқаролик-хуқуқий муносабатларнинг хуқуқий тартибга солишини унификация қилиш чегаралари таҳлил қилинади. Рақамли технологияларнинг ривожланиши муносабати билан қонунчиликда юзага келаётган асосий муаммолар ва қийинчиликлар муҳокама қилинади, шунингдек, хуқуқий нормаларни халқаро даражада мувофиқлаштириш имкониятлари кўриб чиқилади. Рақамли муҳитда истеъмолчиларнинг хуқуқлари ва туристик хизматлар етказиб берувчиларининг мажбуриятлари масалаларига алоҳида эътибор қаратилган. Рақамлаштириш тенденцияларини инобатга олган ҳолда хуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш бўйича таклифлар берилган.

Калит сузлар: Унификация, хуқуқий тартибга солиш, фуқаролик-хуқуқий муносабатлар, туристик хизматлар, рақамлаштириш, истеъмолчилар хуқуқлари, рақамли муҳит.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N61>

Тадқиқотнинг долзарблиги. Ҳозирги вақтда фуқаролик қонунчилигини рақамли фуқаролик муомаласига объектив эҳтиёжни ҳисобга олган ҳолда такомиллаштириш бўйича нормачилик фаолияти фаол олиб борилмоқда. Халқаро ва конституциявий-хуқуқий тавсифлар халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган тамойиллари ва Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қоидаларини қўллаш

орқали Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексининг барча институтларини чуқур ва ҳар томонлама ўрганиш имконини беради ва ушбу соҳадаги янги норматворчилик вазифаларидан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексини такомиллаштириш бўйича асосланган муаммо ва мақсадли хулосалар ҳамда таклифларни ишлаб чиқишга имкон яратади.

Методлар

Мақолада тадқиқот усуллари ҳуқуқий жиҳатлар ва қонунчилик тенденцияларини таҳлил қилиш учун ишлатиладиган ёндашувлар ва воситалар асосида таҳлил қилинган. Келтирилган матн асосида қуйидаги усулларни ажратиш мумкин: норматив-ҳуқуқий таҳлил – Ўзбекистоннинг конституциявий нормалари, халқаро ҳуқуқ ва фуқаролик қонунчилигини таҳлил қилиш. Таққослаш усули – Ўзбекистон қонунчилигини халқаро стандартлар билан таққослаш, шунингдек, фуқаролик ҳуқуқи ва туризм соҳасидаги хорижий давлатлар тажрибасини ўрганиш. Тарихий-ҳуқуқий усул – Ўзбекистон фуқаролик ҳуқуқи нормаларининг эволюциясини, жумладан, рақамли технологиялар ва иқтисодиёт билан боғлиқ ўзгаришларни ўрганиш. Мантиқий таҳлил – Ўзбекистон фуқаролик қонунчилигини ислоҳ қилиш зарурати бўйича хулосалар чиқариш. Комплекс ёндашув – Туризм соҳасидаги ҳуқуқий тартибга солишнинг турли жиҳатларини, шу жумладан, рақамлаштириш ва туристик хизматларни ўрганиш. Эмпирик таҳлил – Туризм ва рақамли технологиялар соҳасидаги ҳуқуқий нормаларни қўллаш билан боғлиқ реал маълумотларни ўрганиш.

Ушбу усуллар фуқаролик қонунчилигини таҳлил қилиш ва уни такомиллаштириш учун кенг қамровли ёндашувларни қамраб олади.

Натижалар

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 33-моддасига мувофиқ, «Давлат жаҳон ахборот тармоғи Интернетга кириш имкониятини таъминлаш учун шароит яратади». Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 5 апрелдаги ПФ-5464-сон «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармойишига мувофиқ, амалдаги Фуқаролик кодекси мамлакатда тез ривожланаётган иқтисодий муносабатлар ва фуқаролик ҳуқуқи соҳасидаги халқаро стандартлар талабларига тўлиқ жавоб бермайди. Хусусан:

Биринчи навбатда, Фуқаролик кодексида эскирган ҳуқуқий институтлар, шунингдек, ривожланган давлатларнинг бозор иқтисодиётига эга ҳуқуқий тизимларида мавжуд бўлмаган юридик шахсларнинг ташкилий-ҳуқуқий шакллари сақланиб қолган;

Иккинчидан, «тижорат таваккали», «хўжалик субъектларининг тенглиги», «одилона компенсация», «шартнома мажбуриятларини бажармаслик» каби классик фуқаролик-ҳуқуқий институтлар мавжуд эмас;

Учинчидан, замонавий бозор шароитларида талаб қилинадиган айрим фуқаролик-ҳуқуқий шартномалар ва муносабатлар шакллари тартибга солиш йўқ, жумладан давлат-хусусий шериклик шартномаси, дилерлик шартномаси, улушли қурилиш, кластер ишлаб чиқариш, электрон тижорат, криптовалюта муомаласи, ер участкалари хусусийлаштирилиши ва бошқалар;

Тўртинчидан, Фуқаролик кодексида кўплаб ҳавола қилинган қоидалар мавжуд (тахминан 80 та), бу кодекснинг тўғридан-тўғри амал қилувчи ҳужжат бўлишига йўл

қўймайди ва унинг фуқаролик ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишдаги мақомини пасайтиради;

Бешинчидан, юридик шахсларнинг бир-бирига ўхшаш ва бошқа ташкилий-ҳуқуқий шакллардан олинган қоидалар аралашмасидан иборат бўлган ҳаддан ташқари кўп ташкилий-ҳуқуқий шакллари мавжуд (масалан, хусусий корхона ва унитар корхона, улар қонунчиликда бошқа иштирокчиларни ўз таркибига киритиш назарда тутилмаганлиги сабабли инвестиция жалб қила олмайди);

Олтинчидан, Фуқаролик кодексда фуқаролик ҳуқуқи институтларига тааллуқли бўлмаган жамоат ҳуқуқи қоидалари мавжуд, хусусий мулк ва шартнома муносабатларига тегишли ҳаддан ташқари кўп чекловлар мавжуд;

Еттинчидан, Фуқаролик кодексда ахборот-коммуникация технологияларидан фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларда фойдаланиш масалаларини тартибга солувчи қоидалар деярли йўқ.

Муҳокама

Халқаро хусусий ҳуқуқий тамойиллар фуқаролик қонунчилигини такомиллаштиришдаги йўналишлар. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг кириш қисмида «Ушбу Конституция халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принциплари ва қоидаларига асосланган ҳолда қабул қилинган», деб таъкидланади. Конституциянинг 15-моддасига мувофиқ, Ўзбекистон Республикасида Конституция ва қонунларнинг мутлақ устуворлиги эътироф этилади. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси олий юридик кучга эга, бевосита амал қилади ва бутун мамлакат ҳудудида ягона ҳуқуқий маконнинг асосини ташкил этади. Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган принциплари ва қоидалари билан бир қаторда Ўзбекистон Республикасининг ҳуқуқий тизимининг таркибий қисми ҳисобланади. Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида Ўзбекистон Республикасининг қонунларида назарда тутилган қоидалардан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартноманинг қоидалари қўлланилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармойишига мувофиқ, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини янада такомиллаштиришнинг асосий устувор йўналишларидан бири бу фуқаролик қонунчилиги нормаларини тизимлаштириш ва унификациялаш, уларни хорижий давлатларнинг энг яхши амалиётлари билан уйғунлаштириш, шунингдек, ушбу соҳада илғор халқаро стандартларни имплементация қилишдан иборат. Халқаро хусусий ҳуқуқ нормаларини турли давлатлар ўртасида яқинлаштириш жараёнида «унификация», «униформизация» ва «гармонизация» каби атамалар қўлланилади. [1, 45] Халқаро ташкилотлар халқаро ҳуқуқий актларни унификация қилиш жараёнида муҳим роль ўйнайди. Халқаро хусусий ҳуқуқни унификация қилиш соҳасидаги энг қадимги ташкилот Гаага конференцияси бўлиб, у 1893 йилда ўз ишини бошлаган. Ушбу ташкилотнинг аъзолари орасида 60 дан ортиқ давлат, жумладан, Ўзбекистон ҳам мавжуд. Маълумки, 2020 йил 4 март куни Ўзбекистон Гаага конференциясига қўшилди. Ўзбекистоннинг Гаага конференциясига аъзо бўлиши давлатнинг халқаро хусусий ва оила ҳуқуқи нормаларини унификация қилиш жараёнида иштирокини таъминлашга,

ҳуқуқий тизимнинг халқаро стандартлар асосида ривожланишига, давлат фуқароларининг чет элдаги ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш самарадорлигини оширишга хизмат қилади. [2]

Ўзбекистон қонунчилигига Туризм кодексини жорий этиш масаласи давлатнинг туризм соҳасидаги қонунчилик тизимини замонавийлаштириш ва бу соҳани халқаро стандартлар даражасига кўтаришда муҳим қадам бўлиб хизмат қилади. Туризм — бу мамлакат иқтисодиётининг стратегик тармоғи бўлиб, унинг ривожланиши турли соҳалардаги ҳуқуқий муносабатларнинг мустаҳкам ҳуқуқий асосларга эга бўлишини талаб этади.

Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ҳуқуқий тартибга солиш бир қатор қонунлар ва қонуности ҳужжатлар билан амалга оширилади. Бироқ туризм соҳасидаги ҳуқуқий муносабатларни комплекс равишда тартибга солувчи ягона ҳужжат — Туризм кодекси ҳали мавжуд эмас. Туризм кодексини қабул қилиш орқали туризм соҳасидаги муносабатларни янада шаффоф ва самарали тартибга солиш, туризм фаолиятининг барча иштирокчилари, жумладан, туристлар, туроператорлар ва давлат органлари ўртасидаги муносабатларни аниқ белгилаш мумкин бўлади.

Туризм кодексининг жорий қилиниши, аввало, қуйидаги вазифаларни ҳал этишга йўналтирилади:

1. Туризм фаолиятини лицензиялаш ва сертификатлаш — туроператорлар ва туристик хизмат кўрсатувчилар учун махсус талабларни жорий этиш орқали уларнинг ишини тартибга солиш ва сифатини назорат қилиш.

2. Туристлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш — туристлар учун ҳуқуқий кафолатлар ва муҳофаза чораларини таъминлаш, шунингдек, туроператорларнинг мажбуриятларини аниқ белгилаш.

3. Туризмни ривожлантириш стратегияси — давлат томонидан туризмни ривожлантириш бўйича узоқ муддатли стратегияни ишлаб чиқиш ва уни амалга ошириш механизмларини белгилаш.

Мазкур кодекснинг қабул қилиниши Ўзбекистоннинг халқаро майдонда туризм соҳасидаги мавқеини мустаҳкамлашга ёрдам беради ва чет эллик туристлар учун мамлакатнинг янада жозибадор бўлишига хизмат қилади. Шунингдек, кодекс туристик фаолиятнинг электрон хизматлари ва рақамлаштириш масалаларига ҳам эътибор қаратиб, замонавий ахборот технологияларини кенг қўламда жорий этишга имкон беради. [3, 17]

Қонунчиликка бундай кодексни жорий этишнинг аҳамияти шундаки, у нафақат ички туризмни ривожлантириш, балки ташқи инвесторлар учун ҳам янги имкониятлар яратади. Туризм кодекси асосидаги ҳуқуқий асосларнинг такомиллашуви соҳадаги муаммоларни бартараф этиш ва янги имкониятларни очишда муҳим рол ўйнайди.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексида (ФК ЎР) туризм хизматларини кўрсатиш бўйича ҳуқуқий муносабатларни ислоҳ қилиш ва такомиллаштириш, айниқса, рақамлаштириш шароитида муҳим аҳамият касб этмоқда. Мамлакатда туризмни ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган ислохотлар туризм соҳасидаги ҳуқуқий муносабатларни тартибга солиш механизмларини замон талабларига мос равишда такомиллаштиришни талаб этмоқда.

ФК ЎРни ислоҳ қилиш натижасида қуйидаги муҳим натижаларга эришиш мумкин:

1. Туристик хизматларнинг юридик мақоми ва мазмунини аниқлаш — рақамли технологияларнинг жадал ривожланиши натижасида, хизмат кўрсатиш шакллари ва усулларида катта ўзгаришлар рўй бермоқда. Туристик хизматларнинг рақамли платформалар орқали тақдим этилиши ва бу жараёнда юзага келадиган ҳуқуқий муносабатлар ФК ЎРда алоҳида тартибга солиниши зарур.

2. Туроператорлар ва туристик агентликларнинг фаолиятини лицензиялаш ва тартибга солиш — рақамлаштириш шароитида туроператорлар ва агентликларнинг онлайн хизмат кўрсатиш фаолиятини аниқ ҳуқуқий асосларга таяниб лицензиялаш зарур. Бунда, туризм хизматларининг сифатини таъминлаш ва туристлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш масалалари ҳам инобатга олинади.

3. Электрон тижорат ва туризм хизматлари — электрон тижорат орқали туристик хизматларни кўрсатиш ва бу соҳадаги ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишдаги муаммоларни бартараф этиш. ФК ЎРда электрон шартномалар, онлайн тўловлар ва рақамли хизматларни тақдим этиш каби янги институтларни жорий этиш муҳим аҳамият касб этади.

4. Туристик хизматларда шартнома мажбуриятлари — туристик хизматларни кўрсатиш жараёнидаги шартномаларни янги рақамли реалликка мос равишда такомиллаштириш, айниқса, онлайн платформалар орқали хизмат кўрсатишдаги ҳуқуқий ёндашувларни ишлаб чиқиш зарур. [4, 59]

Туристик хизматлар билан боғлиқ муносабатларни рақамлаштириш шароитида ФК ЎРни такомиллаштириш бу соҳадаги ҳуқуқий муносабатларни шаффофлаштириш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини тўлақонли муҳофаза қилиш ва давлат органларининг назорат механизмларини кучайтиришга ёрдам беради. Шунингдек, ФК ЎРнинг рақамли иқтисодиётга мослашуви мамлакатнинг туризм соҳасидаги халқаро рақобатбардошлигини оширишга хизмат қилади.

Мазкур қонунчилик таклифлари асосида Ўзбекистон Республикасининг Фукаролик кодексига қуйидаги ўзгартиришлар киритиш таклиф этилмоқда:

1. Ўзбекистон Республикасининг Фукаролик кодекси 24-моддаси қуйидаги таҳрирда баён этиш таклиф қилинади:

24-модда. Рақамли реестрда тадбиркор ёки фаолияти рақамли платформалар орқали амалга оширилаётган шахснинг турган жойи.

Рақамли реестрда якка тартибдаги тадбиркор сифатида рўйхатдан ўтган шахс ўз турган жойида ёки рақамли платформалардан фойдаланган ҳолда фаолият юритиш ҳуқуқига эга.

Мазкур Кодекснинг қоидалари, агар қонунчилик ёки ҳуқуқий муносабатлар моҳиятидан бошқача тартиб келиб чиқмаса, фуқароларнинг ҳуқуқий шахс тузмасдан ўз турган жойида (юридик манзили) ёки рақамли платформалардан фойдаланган ҳолда тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишга татбиқ этилади.

Юридик шахс тузмасдан ўз ерларида ёки рақамли платформалардан фойдаланган ҳолда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошираётган шахс мазкур модданинг биринчи қисми талабларини бузган ҳолда электрон операциялар ёки смарт-контрактларда у тадбиркор эмаслигини даъво қилиш ҳуқуқига эга эмас. Бундай шартномаларга нисбатан

суд мазкур Кодекснинг ерда ёки рақамли платформалардан фойдаланган ҳолда тадбиркорлик фаолиятига оид мажбуриятлар тўғрисидаги қоидаларини қўллаши мумкин.

Агар қонунда бошқача тартиб назарда тутилмаган бўлса, мазкур Кодекснинг қоидалари фуқароларнинг рақамли платформалардан фойдаланган ҳолда тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишда ҳам татбиқ этилади. [9, 76]

2. Тараққиётга рағбат сифатида рақамлаштириш

Рақамлаштириш электрон шартномалар айланмасини ривожлантиришга кучли туртки беради. Рақамли трансформация шароитида фуқаролик айланмаси ҳамда шартномаларнинг ижтимоий ва хизмат вазифалари ортиб боради. Рақамли интеграция турли ҳуқуқий тизимларга эга давлатларнинг қонунчилигини яқинлаштиради. Шу сабабли, фуқаролик кодекси қоидаларини Европа Иттифоқи ва Евроосиё ҳуқуқий тизимлари билан интеграция қилиш объектив жараён ҳисобланади. Хусусан, иқтисодиётда «ягона қоидалар»ни оптималлаштиришнинг анъанавий ёндашувларини ишлаб чиқиш фуқаролик кодекси ривожланишини прогноз қилишнинг ягона ва оқилона усулидир.

Биздаги тенденция лойиҳа фуқаролик кодексида Европа шартнома ҳуқуқининг айрим элементларини инобатга олишга қаратилган. Европа фуқаролик кодекси ва Европа хусусий ҳуқуқининг кодификацияси тенденциялари инобатга олинган ҳолда, Ўзбекистон Республикасида фуқаролик кодекси қоидаларини Европа кодекси билан уйғунлаштириш зарур. Франция фуқаролик кодексининг 1176 ва 1177-моддалари электрон шартноманинг ўқиб бўлиши (1176-модда, 1-банд) ва уни қайта юбориш имконияти (1176-модда, 2-банд) бўйича талабларни белгилайди. Ниҳоят, бир нечта нусха талаб қилинганда, шартнома электрон шаклда тузилган бўлса, уни иккинчи томонга чоп этиш имконияти таъминланиши лозим (1177-модда). [8, 32]

Фуқаролик кодексининг муҳим муаммоларидан бири — мажбурият ҳуқуқининг таркибий қисми сифатида электрон шартномаларни ҳуқуқий тартибга солишнинг йўқлиги. Бу талаб Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 14 сентябрдаги ПФ-6313-сонли фармонида ҳам белгиланган бўлиб, электрон тизимда шартномаларни тузиш, ўзгартириш, бекор қилиш ва сақлаш тартибини ишлаб чиқиш кўзда тутилган. Ахборот технологияларининг ривожланиши электрон шартномаларни аниқ ва батафсил ҳуқуқий тартибга солишни талаб қилади. Бунда қуйидаги муҳим таркибий қисмлар инобатга олиниши керак:

1. шахсни идентификация қилиш (электрон имзо ва ҳ.к.),
2. шартномани тасдиқлаш (маълумотлар базаси, электрон ҳужжатлар ва ҳ.к.),
3. шартномани қайтариш (объектив ифодалаш).

Бундай амалиёт романо-герман ҳуқуқ тизимида эга кўплаб ривожланган мамлакатларда мавжуд. Шунингдек, фуқаролик кодексида, агар шартнома икки ёки ундан ортиқ тилда тузилган бўлиб, улар бир хил ҳақиқий деб тан олинса, ҳар бир тилдаги сўз ва иборалар бир хил маънога эга деб ҳисобланиши лозимлиги қоидалари мустаҳкамланиши керак. [7] Агар ҳар бир тилдаги сўз ва иборалар ўзаро зиддиятли бўлса, уларни талқин қилиш тегишли моддалар, шартноманинг моҳияти ва мақсади ҳамда виждонлилик тамойилларига мувофиқ амалга оширилиши керак. Шу каби қоида Хитой Халқ Республикасининг фуқаролик кодексининг 466-моддасида ҳам мавжуд.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш концепциясига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 5 апрелдаги 5464-сонли қарорида ахборот-коммуникация технологияларидан шартнома муносабатларида фойдаланишни самарали тартибга солиш бўйича чора-тадбирлар белгиланган. [5]

453-модда. Смарт-контракт – бу шундай шартнома бўлиб, унда камида бир томон инсон бўлмайди, унинг тузилиши ва амалга оширилиши тўлиқ автоматлаштирилган, сунъий интеллект ёрдамида авторлик ҳуқуқини баҳолайдиган ва шу орқали автор ўз мақсадига эришган ҳисобланадиган алгоритмлар асосида яратилади. Бу электрон шартнома шартнома тузувчи билан ўзаро муносабатларда авторлик ҳуқуқини яратади. Бизнинг фикримизча, бу таъриф смарт-контрактнинг табиатига тўлиқ тушунтирма бермайди. Шу сабабли, 453-моддани Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси лойиҳасидан чиқариб ташлаш лозим. [6, 14]

Бизга кўра, бу қоида рақамли фуқаролик айланмасига замонавий талабларга жавоб берса-да, ҳозирги вақтда уни фуқаролик кодексига киритиш эрта. Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, лойиҳа муҳокамасидаги 117-модданинг 2-қисмида битимнинг ёзма шаклини ўрнатади ва у ушбу ғайриоддий ва илгари маълум бўлмаган фуқаролик-ҳуқуқий шартнома учун рақамли шаклга қўшимча асос бўлади. Фуқаролик айланмасининг рақамлаштириш заруратига қараб, келажакда фуқаролик кодексида смарт-контрактлар тузилишига бағишланган янги бобни, яъни уларни шартнома мажбуриятларининг муҳим элементи сифатида мустаҳкамлаш мумкин.

Хулоса

Шундай қилиб, Ўзбекистон Республикаси фуқаролик кодекси ислоҳоти жараёнида халқаро хусусий ҳуқуқ ва қиёсий-ҳуқуқий тартибга солишни унификация қилиш рақамли фуқаролик айланмаси шароитида ҳуқуқий муносабатларни самарали ва оқилона тартибга солиш имконини беради. Бу рақамли технологияларнинг тараққиётига мос равишда қонунчиликни такомиллаштиришга ёрдам беради, бу эса туристик хизматларни кўрсатиш соҳасидаги фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларнинг аниқ ва замонавий тартибини таъминлайди.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ruzinazarov, S. N., & Achilova, L. I. (2021). A new stage in the development of the civil code of the Republic of Uzbekistan in the context of digital reality. *International Relations: Politics, Economics, Law*, 2020(1), 58-65
2. extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://12aas.arbitr.ru/storage/materials/doc2.pdf.
3. <https://uzdaily.uz/ru/post/49916>
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасининг туризм соҳасини ривожлантириш тўғрисида"ги Фармони, № УП-5611, 2 июль, 2018.
5. Ачилова, Л. (2021). ТУРИЗМВАМЕЊМОНХОНАСАНОАТИДАРАҚАМЛИИҚТИСОДИЁТ: ҚИЁСИЙТАЊЛИЛ.ЮРИСТАХБОРОТНОМАСИ,2(6), 92-98
6. Ўзбекистон Республикасининг "Туризм тўғрисида"ги қонуни, № ЗРУ-549, 16 июль, 2019.

7. Ўзбекистон Республикасининг Фукаролик кодекси, 1996 йил.
8. Achilova, L. (2020). Genesis of sources of legal regulation of relations in the provision of hotel services. *Результаты научных исследований в условиях пандемии (COVID-19)*, 1(06), 101-106.
9. П.В.Трощинский, А.Р. Зайнигабдинов, Д.С.Соседов • «Гражданский кодекс КНР» • Монография
<https://www.iccaras.ru/kniga.html?id=1126#:~:text=%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%9A%D0%9D%D0%A0%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%8F%D0%B5%D1%82%20%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B9.%D0%BE%D1%82%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%20%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%8B%D1%85%20%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%8B%D1%85%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2.>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).